

Чвeрткo Л.А., к.е.н., доцент

*кафедри економіки підприємства, фінансів та фінансово-економічної безпеки
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*

СТАРІННЯ НАСЕЛЕННЯ ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНИХ РЕФОРМ В УКРАЇНІ

Характерною рисою кризової демореальності України є збільшення частки літніх і старих людей у загальній кількості населення. На фоні збільшення загальної тривалості життя та незначного збільшення народжуваності спостерігається дисбаланс кількості населення пенсійного віку по відношенню до кількості населення працездатного віку, і цей процес має тенденцію до поглиблення.

Традиційно рівень старіння населення вимірюється часткою населення у віці 60 років і старших. Останнім часом для його вимірювання все більше залучається частка населення у віці 65 років і старші.

За прогнозами ООН, до кінця поточного сторіччя старіння залишатиметься глобальною тенденцією демографічного розвитку, охоплюючи всі регіони і країни світу, – як найбільш розвинені, так і країни, що розвиваються. Якщо в 2013 р частка осіб віком 60 років і старше становила 12% населення планети, то до 2050 р цей показник виросте до 21%, а до 2100 р – до 27% [1].

Зауважимо, що до постаріння населення в кінцевому підсумку при інших рівних умовах призводить збільшення тривалості життя. Оскільки тривалість життя є основним з визначників людського розвитку, то постаріння населення в умовах його еволюції апріорі оцінюється позитивно.

Хоч існує точка зору, що збільшення питомої ваги осіб старших вікових груп у структурі населення автоматично не викликає негативного впливу на економіку, насамперед високорозвинених країн після досягнення ними певних економічних характеристик [2, с. 58]. Проте, не слід забувати про бідність і зубожіння населення старшого віку в Україні. При вирішенні завдання

поєднання стратегічної (зростання рівня постаріння населення за рахунок збільшення тривалості життя) і тактичної (оптимізація вікової структури населення з позицій економічного зростання) цілей в умовах демографічної кризи пріоритет має бути відданий тактичній меті.

В Україні старіння населення поряд з іншими демографічними змінами, пов'язаними з переходом до сучасного типу відтворення, представляють серйозний фінансово-економічний виклик. В сучасних умовах зміни в демоекономічних характеристиках населення України суттєво ускладнюють наповнення фондів соціального страхування та фінансування соціальних програм на суспільно прийнятному рівні.

Прямим наслідком старіння населення є зростання пенсійних витрат, причому не тільки в абсолютних грошових одиницях, а й по відношенню до ВВП. Якщо вітчизняна пенсійна система не зазнає будь-яких нових реформувань, прогнозоване зростання пенсійних витрат може досягти у 2050-х роках, залежно від сценарію демографічного розвитку, 21-31% ВВП (в 2013 р., за попередніми даними — 17,3% ВВП) [3, с. 102].

У зв'язку зі старінням населення і зростаючою фінансовою нестійкістю солідарних пенсійних систем у багатьох країнах стали змінювати деякі параметри пенсійних програм, запроваджуючи схеми обов'язкових базових виплат, підвищуючи законодавчо встановлений вік виходу на пенсію, скорочуючи стимули і вигоди більш раннього виходу на пенсію, доповнюючи їх системами обов'язкових та добровільних пенсійних накопичень.

Демографічні тенденції, пов'язані з подальшим старінням населення та зростанням демографічного навантаження на населення працездатного віку, є головним чинником запровадження накопичувальної пенсійної системи в Україні.

Для стабілізації пенсійної системи з огляду на старіння нації у нашій країні здійснені кроки щодо підвищення пенсійного віку. На думку дослідників, від цього заходу держава може отримати зразу дві вигоди – працюючи, громадяни залишаються у складі робочої сили і сплачують пенсійні внески

протягом тривалішого терміну, а після виходу на пенсію отримують пенсійні виплати протягом коротшого терміну. Цей підхід є вигідним для працюючих громадян і дає змогу поступово стабілізувати пенсійну систему.

Водночас актуальним залишається питання можливостей реалізації трудового потенціалу осіб передпенсійного віку. В роботодавців немає фінансових стимулів, щоб наймати працівників у перед- та постпенсійного віку. Не вирішені питання освіти і професійної підготовки працівників старшого віку тощо. Пріоритетом політики стосовно осіб похилого віку має бути збереження здоров'я у старості та подовження, таким чином, трудової активності населення.

Таким чином, постаріння населення є об'єктивним процесом з усіма своїми суперечливими наслідками. З поглибленням постаріння населення України необхідність пошуку ефективних і перспективних шляхів подолання труднощів, що виникають у зв'язку з ним, зростає. Оскільки будь-який напрям соціальної політики прямо або посередньо впливає на відтворення населення, демографічні проблеми повинні вирішуватися за допомогою посилення демографічної спрямованості і підвищення демографічної ефективності соціально-економічних заходів в усіх сферах життя суспільства і, насамперед, у сфері праці.

Література

1. World Population Prospects: The 2012 Revision, Highlights and Advance Tables. — United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, 2013. Working Paper No. ESA/P/ WP.228. — XXI+94 pp.

2. Владимиров Д. Г. Старшее поколение как фактор экономического развития / Д. Г. Владимиров // СОЦИС (Социологические исследования). — 2004. — № 4. — С. 57–60.

3. Ткаченко Л.Г. Влияние демографических изменений на пенсионную систему Украины / Л.Г. Ткаченко // Демографія та соціальна економіка. — 2014. — №1(21). — С. 97–107.